

Kirkedemokratiets dilemma

Jon Kvalbein, Dagen 19. oktober, 2009.

Kirken må bli mer demokratisk. Både politikere og kirkeledere synes å være enige om dette. Men kan den politiske demokrati-tenkningen uten videre overføres til kirken? Kan en demokratisert folkekirke samtidig være en bekjennelseskirke? La meg begrunne hvorfor begge spørsmål kan besvares med nei.

Demokrati betyr folkestyre. I politisk sammenheng innebærer dette at alle myndige borgere har stemmerett og medinnflytelse på hvordan landet styres. Det forutsettes at et flertall bruker stemmeretten, og at landets politikk avspeiler folkemeningen. I den politiske debatt skal det være rom og respekt for motstridende syn. Men når lover er vedtatt, er de bindende for alle borgere. Mange vedtak er uttrykk for kompromisser som det har vært mulig å samle flertall for. Når disse idealene blir overført til kirken, aktualiseres en rekke problemstillinger som i liten grad har vært drøftet i forkant av den demokratiseringsprosessen som nå foregår:

Hva er kirken? Hvem har fullmakt til å fatte avgjørelser i en kirke? Kan kirkens lære være resultat av en demokratisk prosess? Skal en kirke reflektere medlemmenes flertallssyn? Kan lærespørsmål være kompromissvedtak? Kan motstridende læresyn respekteres i en kirke som vil være tro mot sitt bekjennelsesgrunnlag? Kan demokratiseringen undergrave kirkens egenart som kirke?

Den norske kirke må forstås på bakgrunn av sin historie. Da grunnloven ble vedtatt i 1814, ble enevoldstidens kirkeordning videreført, idet det ble forutsatt at alle borgere hadde samme religion som Kongen. Først i 1845 ble dissenterloven vedtatt. Og fortsatt tilhører 80 prosent av det norske folk Den norske kirke. Det er grunnlag for å hevde at bare et mindretall av kirkens medlemmer kjenner seg forpliktet på kirkens tro slik den kommer til uttrykk i kirkens læregrunnlag: Bibelen og kirkens bekjennesskrifter. Alle dømte medlemmer har likevel stemmerett og er valgbare til menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøte. Det settes ingen formelle krav til personlig tro eller livsførsel.

Kirkemøtet har nå fått fullmakt til å fastsette kirkens lære, som blant annet kommer til uttrykk i ritualer og ordninger. Når alle kirkens medlemmer oppfordres til å delta ved valg av representanter til bispedømmeråd og Kirkemøte under slagordet «Hva slags kirke vil du ha?», blir det vanskelig å opprettholde en folkekirke som samtidig kan være en bekjennelseskirke.

Politikerne krever at kirken skal bevise at den er demokratisk. Folkekirkens store dilemma er: Jo mer folkestyrt kirken er, jo mindre er den kirke slik kirken er definert i dens bekjennesskrifter. I Augustana VII står det: «Kirken er forsamlingen av de hellige der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett.» Uttrykket «de hellige» betyr at den sanne kirke består av syndere som ved troen på Jesus Kristus er blitt frelst og «helliggjort». Bare Gud vet hvem som har fått nåde og tilgivelse av Gud. Men dette Guds folk omfatter ikke mennesker som stiller seg likegyldig eller avvisende til Kristus som frelser. Den kristne dåp er knyttet til «disippelgjøring»: Den dømte skal lære å «holde alt det jeg har befalt dere», ifølge Jesu dåpsbefaling. Det finnes ikke bibelsk grunnlag for å la Jesu Kristi kirke omfatte alle som har fått en dåpsattest. Å gi alle dømte i Den norske kirke rett til medbestemmelse over troens innhold, er uforsvarlig.

En kirke skal ifølge kirkens bekjennelse lære «rent», det vil si forkynne og undervise i

samsvar med Den Hellige Skrift. Dette reformatoriske skriftprinsippet er umistelig for en protestantisk kirke. Det er Gud selv som er Herre i sin kirke. Hans vilje og frelsesverk er åpenbart i Bibelen. Når et Kirkemøte skal ta stilling til lærespørsmål, må Skriften respekteres som overordnet autoritet. Dersom Den norske kirke fatter et demokratisk vedtak som setter Skriften til side, er den ikke lenger noen sann kirke ifølge kirkens bekjennelse.

Det politiske demokratiet forutsetter kompromissvilje. Man må være villig til å finne pragmatiske løsninger. Politikken er arena for hestehandel og kamelsluking. Den kristne tro har en annen karakter. Den bygger på åpenbarte sannheter. Bekjennelsen skjelner mellom sann og falsk lære. Bibelen advarer imot vranglærere. Troens innhold kan ikke endres med vekslende flertall i et kirkemøte. Å gjøre kirkens lære til et produkt av en demokratisk prosess, er i strid med kristendommens vesen.

Enda et dilemma kom til syne ved høstens kirkevalg. De stemmeberettigede fikk lite opplysninger om kandidatene. Hvordan skal de stemmeberettigede få gitt uttrykk for hva slags kirke de vil ha, dersom de ikke aner hva kandidatene står for? For å oppnå stor oppslutning om politiske valg, legger de politiske partiene frem valgprogram som er forpliktende for kandidatene. I valgkampen blir motsetningene tydeliggjort for å understreke valgets betydning. I kirken finnes det også motsetninger, også i lærespørsmål. Men i en kirke virker slike motsetninger splittende, fordi enhet i tro er konstituerende for fellesskapet. Dilemmaet er åpenbart: For å få stor oppslutning om kirkevalgene, bør motsetningene frem. For å bevare kirkens ytre enhet, vil kirkeledelsen ønske at uenigheten dempes ned.

Det er ikke vanskelig å spå at kravet om demokratisering vil fremtvinge krav om alternative lister ved kirkelige valg. I Sverige stiller politiske partier lister. I Norge er det mer sannsynlig at vi kan få ulike former for kirkepolitiske lister. Det er da ikke til å unngå at lærespørsmål blir kampsaker. Dersom Kirkemøtet fatter lærevedtak som mange aktive kirkemedlemmer anser å være i strid med kirkens trosgrunnlag, vil mindretall som føler seg overkjørt, kunne bryte ut, slutte seg til frikirker eller danne egne kirkesamfunn. Slik kan folkekirken tappes for troende som kjenner seg forpliktet på kirkens bekjennelse. Dens rolle kan da bli redusert til religiøs seremonimester og psykoterapeutisk rådgiver. En bibelsk forkynnelse som skiller mellom frelse og fortapelse og mellom troende og ikke-troende, lar seg neppe oppretteholde i en kirke der alle anses som fullverdige kristne fordi de er døpt. Noe korrektiv til statsmakten eller folkeopinionen vil en slik kirke ikke kunne være.

En kirkelære som avgjøres ved demokratisk flertall, kan ikke bli annet enn relativ. Fordi en demokratisert folkekirke ikke lenger kan utfordre til tro på noe som er absolutt sant, vil den på sikt tape interesse og sygne hen. Demokratiseringskravet kan i dette perspektivet fungere som aktiv dødshjelp for Den norske kirke.

Dagens kirkelige lederskap ønsker demokratisering av kirken for å oppnå politisk gjennomslag for større kirkelig selvstyre. Politikere flest ønsker en romslig demokratisert folkekirke, som i sin avhengighet av folkeopinionen ikke vil representere noen utfordring til den politiske makt. Både kirkeledere og politikere synes å mangle vilje til å ta på alvor hva en kirke er ifølge sitt trosgrunnlag. Den norske kirke kan nok eksistere lenge som en demokratisk samfunnsinstitusjon. Men den kan ikke samtidig være en bekjennelseskirke.

Jon Kvalbein